

Inginerul numismat Constantin Orghidan – ctitor și binefăcător în Banat*

PS Lucian**

„Darul adus de un om îi lărgeste calea și-l poartă înaintea celor mari.”

(Pildele lui Solomon 18, 16)

Inițiativa Academiei Române de a restaura memoria marelui inginer, numismat și diplomat Constantin Orghidan a reprezentat pentru comunitatea locală bisericească pe care o reprezintă o reală provocare în contextul în care colbul istoriei s-a așezat peste multe binefaceri pe care această personalitate le-a împlinit pentru bănățeni.

În data de 24 mai 2023 s-a primit la reședința episcopală din Caransebeș o adresă din partea Academiei Române prin care se solicita sprijinul Episcopiei Caransebeșului, pentru identificarea mormântului inginerului Constantin Orghidan în cimitirul din Oțelu Roșu. Ca urmare a acestei adrese, preotul paroh de la parohia „Pogorârea Sfântului Duh” Oțelu Roșu – Ferdinand, a identificat înregistrarea decesului în registrul de decedați la poziția 6/1944, unde sunt consemnate datele uzuale unui registru, fără să se precizeze însă locația exactă a înhumării.

În frumoasa și pitoreasca vale a Bistrei, pe malul stâng al râului Bistra, la confluența celor două ape, Bistra Mărului și Bistra Ruscăi, se află orașul Oțelu Roșu, la 18 km de municipiul Caransebeș și la 110 km de municipiul Timișoara. La început era o comună minieră cu numele Ferdinand, fiind aduși aici mulți coloniști cehi, slovaci, germani, italieni și maghiari, având în fruntea lor pe industriașul Ferdinand Hoffman care a întemeiat cel dintâi laminor pentru fier din viitoarea Uzină Metalurgică Ferdinand. Localitatea este atestată documentar în anul 1829.

În 1940 erau 398 credincioși ortodocși, 1400 romano-catolici, 100 evanghelici, 20 mozaici. Așa se explică faptul că în localitate exista un singur cimitir, administrat de Biserica Romano-Catolică, parcelat însă pentru fiecare confesiune. Împreună cu preotul romano-catolic din Oțelu Roșu, în vara anului trecut, s-a căutat în parcela ortodoxă posibilul loc de înhumare, însă, după câteva ezitări, s-a constatat că există un loc anonimizat în parcela confesiunii romano-catolice. Acest loc de veci era unul simplu în aparență, cu o placă de beton mozaicat în exterior, având ca însemnare o simplă cruce de metal masiv la căpătâi, asemănătoare metalului folosit pentru confecționarea șinelor de tren. În registrele de evidență ale parohiei romano-catolice, se specifica faptul că acest mormânt este cu valoare istorică, fără să fie precizate alte detalii. Toate aceste elemente ne-au condus la concluzia că mormântul ar putea aparține lui Constantin Orghidan.

Astfel, după îndeplinirea procedurilor prealabile legale, la data de 18 septembrie 2023 am organizat ceremonia de deshumare, descoperind cu surprindere că sub acest mormânt modest, exista un cavou mare zidit în cărămidă și fortificat cu bare solide din metal. În interiorul cavoului s-a identificat un sicriu din zinc oțelit pe care era scris numele defunctului Constantin Orghidan. Marți, 19 septembrie 2023, sicriul cu rămășițele pământești au fost transportate la București, mai întâi pentru un moment comemorativ și liturgic în foaierea Bibliotecii Academiei Române, iar apoi reînhumat la cimitirul Bellu, potrivit dorinței sale testamentare.

La aproximativ un an de la reînhumarea numismatului și industriașului Constantin

* Alocuțiune susținută la Sesiunea omagială „Inginerul Constantin Orghidan, industriașul și numismatul, ctitorul și binefăcătorul”

** Episcopul Caransebeșului

Orghidan, Episcopia Caransebeșului alături de Biblioteca Academiei Române, a organizat un eveniment cultural-comemorativ dedicat acestuia. Astfel, joi, 5 septembrie 2024, în anul împlinirii a 150 de ani de la naștere și 80 de ani de la moartea lui, în Cimitirul Romano-Catolic din Oțelu Roșu a fost oficiată slujba de pomenire și sfințire a cenotafului inginerului Orghidan, în prezența academicianul prof. univ. dr. Nicolae Noica, directorul Bibliotecii Academiei Române, prof. dr. Emanuel Viorel Petac, directorul Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei Române, a Jandarmeriei Române și a mai multor personalități culturale din județul Caraș-Severin. În după-amiaza aceleiași zile, în Sala de festivități „Mitropolit Nicolae Corneanu” a Episcopiei Caransebeșului, s-a desfășurat o conferință, însoțită de imagini și proiecții video privind personalitatea, activitatea profesională și de mecenat a inginerului Constantin Orghidan, ce a determinat într-o anume măsură reeditarea evenimentului într-un cadru academic de excepție, astăzi, aici în Aula Academiei Române.

Toate aceste momente reiterate ne-au obligat să încercăm actualizarea în memoria locală a băănătenilor a contribuției exemplare a marelui industriaș față de această zonă aparte, cu o istorie interesantă. Despre contribuția majoră pe plan național, din perspectivă socio-economică, culturală, diplomatică și educațională a inginerului Constantin Orghidan vor vorbi cei îndrituiți și bine pregătiți în acest sens, însă vă rog să îmi îngăduiți ca în puține cuvinte să evoc marele său merit în dezvoltarea comunității locale din zona pe care o păstoresc ca episcop.

După încorporarea Banatului în România reîntregită, s-a pus problema operaționalizării unei industrii metalurgice și miniere masive a fostului Imperiu Austro-Ungar, folosindu-se și îmbunătățindu-se pe cât se putea tehnologia implementată până atunci. În acest context, fiind numit președintele Uniunii Industriilor Metalurgice și Miniere din România, Constantin Orghidan s-a implicat foarte mult în dezvoltarea industriei din Banat. La propunerea administratorului noii societăți, ing. Adalbert Veith, Orghidan a fost numit director general la Uzinele și Domeniile Reșița, unde a impus un nou „suflu” activității industriale, de la fabricarea armamentului la punerea în funcțiune a Fabricii de locomotive și fabricarea primei locomotive

exclusiv cu materiale produse în țară, în 1926, la modernizarea instalațiilor de minerit, a Uzinei termo-electrice Anina. Foarte interesant este faptul că odată cu organizarea industriei, s-a implicat și a sprijinit nemijlocit construcția bisericii ortodoxe din Anina cu hramul „Sf. Împărați Constantin și Elena”, sfințită în anul 1939, fiind atunci prima biserică ortodoxă din localitatea, care a fost locuită în majoritate de etnici germani.

În anul 1940, în calitate de președinte al Camerei de Comerț și Industrie-București, Constantin Orghidan a intrat în conflict cu mareșalul Ion Antonescu, întrucât a susținut „scumpirea fierului”, și a fost chiar acuzat de sabotarea acțiunilor de „românizare” a comerțului. În acest context, a solicitat și a obținut Certificatul de naționalitate și origine etnică română; a devenit director al Întreprinderilor unite Titan-Nădrag-Călan (care deținea și Oțelăria Ferdinand/ Oțelu Roșu), președinte al Societății pentru desfacerea fierului, președinte al Consiliului de patronaj al Operelor Sociale, făcând numeroase donații pentru ajutorarea copiilor refugiați din Basarabia, pentru înființarea spitalelor pentru răniții de război, ajutorarea învățământului practic comercial.

Prin sprijinul său nemijlocit, în Ferdinand-Oțelu Roșu s-a edificat și prima biserică ortodoxă, între anii 1933–1940, cu o arhitectură deosebită față de specificul zonei, fiind singura biserică în stil moldovenesc de pe Valea Bistrei, având trei turlle, turla mare a „Pantocratorului” și două turlle mai mici simetrice. Din iunie 1940 a legat o frumoasă prietenie cu preotul Ioan Racoveanu, noul paroh din Ferdinand-Oțelu Roșu, sprijinindu-l moral și material pentru zidirea casei parohiale, întrucât preotul nu avea locuință. Prin delegatul lui Constantin Orghidan, și anume directorul local al Uzinei Eugen Pucerea, s-a ctitorit cel mai frumos edificiu din zonă cu această destinație, cel mai probabil datorită lui Constantin Orghidan, care a contactat pe arhitectul Ioan Giurgea din București, în vederea proiectării clădirii. Foarte semnificativ este faptul că preotul Ioan Racoveanu a fost cel care s-a îngrijit de înhumarea și anonimizarea locului de veci al binefăcătorului său, chiar în anul în care s-a sfințit casa parohială (8 ianuarie 1944).

Demn de remarcat pentru memoria locală a Banatului de Munte sunt acțiunile sale filantropice, de acordarea de premii și ajutoare unor școli,

cum ar fi Gimnaziul din Oravița, Liceul Industrial din Reșița, Școala de Ucenici din Anina, școlile primare din Reșița și Bocșa Română, dar și ajutoare pentru Azilul de bătrâni și Căminul de ucenici din Reșița și altele.

O altă ctitorie semnificativă este biserica din orașul Călan. Duminică, 13 septembrie 1942 a avut loc, în cadrul unor solemnități deosebit de fastuoase, târnosirea bisericii ortodoxe din orașul Călan, ritualul fiind condus de către Mitropolitul Nicolae al Ardealului, însoțit de Episcopul Veniamin al Caransebeșului (apropiat colaborator al mitropolitului Ardealului), precum și de către un sobor impresionant de preoți, 25 la număr. Presa interbelică a acordat o importanță deosebită evenimentului, Foaia Diecezană / organul oficial al Eparhiei Caransebeșului descria: „...începută cu ani înainte, încă de pe timpul când P. S. Veniamin era consilier arhiepiscopesc, această capodoperă a ajuns să se desăvârșească... După slujbă s-a desfășurat tradiționala recepție în saloanele Uzinei puse la dispoziția chiriarhilor de către Dl. Eugen Pucerea directorul Uzinelor. La orele 14.00 Dl. Ing. Constantin Orghidan, președintele Societății Titan-Nădrag-Călan, în calitate de ctitor al noului lăcaș, a oferit oaspeților o masă în sala de spectacole a Uzinei, pe lângă clerul participant și înalții demnitari ai Uzinelor s-a adunat tot ce județul are mai select.” (Foaia Diecezană, nr. 38/ anul LVII din 20 septembrie 1942, p.4).

În încheiere, merită precizat, unul dintre ultimele acte de binefacere cu conotație spirituală, care cel mai probabil i-au însoțit sufletul spre Marea Trecere. În anul 1935, mitropolitul Nicolae Bălan a editat o carte de rugăciuni pentru credincioșii săi, al cărei stoc s-a epuizat într-un an de zile. Perioada de criză și prioritățile eparhiei nu i-au mai permis să reediteze o astfel de carte, tot mai solicitată de oameni. Totuși, în anul 1944, mitropolitul a reeditat cartea de rugăciuni într-o înfățișare mult mai frumoasă, deși a întâmpinat multe greutăți în acest demers. În prefața cărții mitropolitul precizează: „Asemenea mulțumesc dlui Inginer Constantin Orghidan, Președintele Societății Metalurgice Titan-Nădrag-Călan, pentru dania cu care a contribuit la suportarea cheltuielilor acestei cărți de rugăciuni.” (***) Carte de Rugăciuni, Ediția a II-a, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1944, p. XXVI). Acest

cuvânt de recunoștință a fost redactat în 29 iunie la sărbătoarea Sf. Apostoli Petru și Pavel, exact cu două luni înainte de plecarea din această lume a lui Constantin Orghidan.

În Banat, marele mecenat avea să-și găsească și sfârșitul, în perioada tulbure de după 23 august 1944, când, probabil, se îndrepta spre Timișoara, unde își dorea să ajungă la un consult medical („*inima mă tachinează, mă împiedică să lucrez cum aș voi*” – scrie unui prieten, în 7 august 1944). S-a stins din viață în comuna Ferdinand, la 29 august 1944, unde este și înmormântat. „*N-a fost înmormântat, conform dorinței sale, la Cimitirul Bellu din București, alături de mama sa, căreia i-a păstrat o adâncă venerație, de mătușa și unchiul său Smaranda și Radu Orghidan, ci acolo unde a murit, într-un sicriu din zinc pregătit pentru un eventual transport la București. Cheltuielile de înmormântare s-au ridicat la 1.125.000 lei. Panegiricul este ținut de un reprezentant al autorităților locale.*” (text preluat din Arhiva ing. C. Orghidan, citată în articolul semnat de Constanța Știrbu, Nicolae Trohani și George Trohani, *Inginerul Constantin Orghidan <<1874-1944>>. Studiu Genealogic și Istoric*, în revista „Muzeul Național”, tom XVI, 2004, p. 264).

La fel ca și domniile voastre, cei care astăzi suntem aici, veniți din Banat, onorăm pe cât ne este cu putință memoria și dorința testamentară a acestei personalități remarcabile, care ar putea fi simbolul unei generații prin disponibilitate, pasiune, efort, perseverență și valori spirituale. În perioada următoare, la propunerea noastră, Consiliul Județean Caraș-Severin va acorda post-mortem inginerului Constantin Orghidan, titlul de Cetățean de onoare al județului, contribuind astfel la demersul Episcopiei Caransebeșului de a reda comunității locale memoria personalităților de primă mână a istoriei noastre culturale, socio-economice și spirituale.

Încheiem alocuțiunea noastră prin motto-ul pe care l-am anunțat în debut, care de altfel se regăsește inscripționat pe cenotaful amenajat de Episcopia Caransebeșului, în locul unde creștinul Constantin Orghidan a așteptat adormit, îndeplinirea dreptății: „*Darul adus de un om îi lărgeste calea și-l poartă înaintea celor mari*” (Pildele lui Solomon 18, 16).

Vă mulțumesc!